

**Disputationvm De Censuris In Commvni,
Excommunicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

1 Vtrum Pro causistemporalibus ferri poßit excommunicatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

Alix.

13
Sub qua ob-
ligatione
seruanda
sint ha care-
monia.

excommunicatus erat, in Ecclesiam, sed excommuni-
catum petentem veniam ad ianuam Ecclesiae, in
illam introducendam esse cum recitatione Psalmi
penitentiae, ut ibi absoluitur. Vnde Abbas in
e. Cum desideres, de Sent. excom. n. 6. inquit, Praefito
iuramento de parendo mandatis Ecclesiae, introducat in
Ecclesiam cum Psalmo penitentiali, &c.

De his ergo caeremoniis omnes auctores docent
non esse de substantia huius formae, sed validam ef-
fectum si omittantur, ut patet ex Sylvestro, Ange-
lo, Caietano, & aliis Summistis, Nauarro c. 26. nu. 8.
& dict. c. 1. de penit. d. 6. n. 54. & Couarr. c. Alma. p. 1.
§. 11. n. 11. Addunt vero teneri in conscientia sacer-
dotem qui absoluit, eas non omittere. Non tantum
in publica absolutione, sed etiam in occulta, quan-
tum ad ea quae commode fieri possunt. Et intelli-
gunt, quando excommunicatio iusta fuit, & abso-
lutio simpliciter datur; nam si excommunicatio fuit
iniusta, vel si solum datur absolutio ad certum effe-
ctum, vel si solum est absolutio ad cautelam, ex om-
nium sententia non est necesse caeremonias adhi-
bere. Et idem dicunt, si absolvens non sit sacerdos,
quia illa solennitas videtur propria sacerdotalis
muneris. Denique si necessitas urgeat, vel alia ratio-
nabilis causa intercedat. Sine illa vero aiunt non o-
mitteri has caeremonias absque culpa. Quod verum erit
prudenter consideratis circumstantiis, & con-
suetudine, quae in hoc magnam vim habere potest,
& secluso contemptu & scandalo non existimo pos-
se hic interuenire peccatum mortale ob aliquam om-
missionem, quia res non est adeo grauis, nisi fortas-
se, quando publica & solennis absolutio danda ef-
ferat ad Ecclesiae satisfactionem.

DISPUTATIO XX.

De nonnullis excommunicationibus in particulari,
quae ab homine ferri solent.

BS OTIVMVS ea quae ad genera-
lem doctrinam de excommuni-
catione maiori pertinent. Ex
quibus definienda sunt omnia,
quae in singulis seu particularibus excom-
municationibus desiderari possunt. Qua-
propter non sine apparenti ratione possumus
hanc partem praetermittere, praeser-
tim cum scientia ad individua non descendat,
eo quod sint quasi per accidens, & in
infinitum multiplicari possint. Quod sane
in excommunicationibus ferendis, praeser-
tim ab homine, ipso usu satis constat. Nihil
ominus tamen, quoniam materia moralis
vtior est applicata ad particularia, saltem
ad aliqua, ideo de nonnullis excommuni-
cationibus praecipuis, & quarum cognitio
in praxi magis necessaria est, dicendum ef-
se censuimus. Est autem excommunicatio
vel ab homine, vel à iure. De priori dice-
mus breuiter in hac disputatione, de alia,
quae fusior est, in sequentibus. Excommuni-
catio item ab homine frequenter est cō-
tra determinatam personam in particulari
causa. Et de hac vel individuis eius nihil
possumus dicere, quia est res infinita, & nul-
lis principiis comprehendere potest, praeter
ea quae generaliter tradita sunt, & sufficiunt
ad singulos casus definiendos. Alia item ex-
communicatio ab homine, quae generalius

A fertur ad aliquid praecipuum, vel vitan-
dum, diciturque generalis sententia, in mul-
tis aequiparatur statuto seu legi, licet in aliis
differat, ut in superioribus declaratum est:
hæc (inquam) excommunicatio etiam ferri
potest propter varias causas, vel actiones,
quae possunt in infinitum multiplicari, so-
lumque materialiter differunt in ordine ad
talem censuram. Ac propterea etiam in his,
nec necessarium est, nec possibile per om-
nia individua discurrere. Duo tamen sunt
ordinarii casus, quibus solent conscientiae
implicari, scilicet de excommunicationibus
quae ferri solent ad restitutiones facien-
das seu soluenda debita, seu propter debita
non soluta, & de iis quae feruntur ad denun-
cianda crimina, aut alia secreta reuelanda,
& ad ferendum testimonium, vel proden-
das scripturas, &c. Et ideo de iis duabus in
particulari dicere visum est.

SECTIO I.

Virum Iudices Ecclesiastici licite & valide possint
pro causis temporalibus excommunicare, ferre.

Ratio dubitandi est, quia excommuni-
catio est spiritualis poena & medi-
cina: ergo ad curationem animae ad-
hibenda est, & non ad temporalia
incommoda refarcienda: nam hæc
cura vindicandi, aut refarciendi temporales iniu-
rias ad civilem potestatem per se spectat: ergo non
possunt iudices Ecclesiastici hoc titulo assumere
gladium spirituale. Et confirmatur, quia alias li-
citur hoc modo excommunicationem ferre
contra personam certam, & cognitam, ut contra
Petrum, de quo constat furatum esse hanc vel illam
rem, nisi illam restituat: consequens autem est cō-
tra communem usum. Sequela patet, quia non est
maior ratio, quando persona incerta est quam cum
est certa. In contrarium vero est usus Ecclesiae feren-
di hanc censuram ad hos fines, scilicet ut restituatur
ablata, soluantur debita, reuelentur occulta, &
similes qui temporales sunt.

Suppono primo non esse per se malum, neque ex-
tra Ecclesiasticam potestatem ferre hanc censuram
eam ordinando aliquo modo ad praedictos fines. *Non est extra Ecclesiasticam potestatem ferre hanc censuram ordinando aliquo modo ad praedictos fines.*
Hoc certissimum est: nam si hoc esset vel per se ma-
lum, vel extra Ecclesiasticam potestatem, esset in
Ecclesia grauissimus quidam error in re ad mores
pertinente: quod impossibile est. Deinde hoc colli-
gitur ex Conc. Trid. sess. 25. c. 3. de Reform. ubi & re-
fert hanc consuetudinem esse in Ecclesia ferendi
excommunicationem monitionibus praemisissis ad
finem reuelationis (ut aiunt) aut pro deperditis, seu subtra-
ctis rebus: & eam consuetudinem supponit honestam,
& iustam esse, sobrie tamen, & magna circum-
spectione esse exercendam. Quapropter adhibitis
quibusdam circumstantiis idem Concilium eam moderatur.
Prima est, ut à nemine prorsus praeterquam
ab Episcopo tales excommunicationes decernantur.
Existimo autem nomine Episcopi comprehendere
etiam Vicarium generalem Episcopi: nam quoties
aliquid Episcopo conceditur, & non exprimitur, ut
per se, & non per alium faciat, intelligitur etiam per
Vicarium posse id efficere: ut in superioribus tactum
est, licet enim vnum & idem censetur esse tribunal,
eademque iurisdictio Vicarij, & Episcopi, iuxta c. 2.
de consuetud. in 6. Imo existimo sub ea voce com-
prehendendos esse Abbates: vel alios praelatos ex-
ptos,

ptos, qui Episcopalem habent iurisdictionem, vt in simili dictum est in superioribus, tractando de iurisdictione ad ferendam censuram. Solum ergo excluduntur inferiores iudices subordinati Episcopis, vt solent esse Visitatores, & alii Archiepiscopi, vel Archidiaconi, &c. Secunda conditio a Concilio posita est, vt ex re non vulgari, causae locus esse non possit, tunc praesumptis monitionibus, & durante consummatione ad talem excommunicationem procedatur. Hec Concilium ibi, quantum ad rem praesentem spectat. Ex quibus plane colligitur habere quidem Ecclesiam hanc potestatem, & licite illa vti, si ministri eius prudentiam, & moderationem seruent.

Superest vero explicandum quae sit legitima causa huius censurae, quae vt propria eius ratio, vt inde constat, quo modo temporalis causa possit esse finis eius. Dixerunt ergo aliqui Episcopos non posse ferre hanc excommunicationem, nisi supposita aliqua graui culpa in eo, contra quem fertur. Vnde aiunt, si ille securus est in conscientia non peccasse mortaliter ante illam excommunicationem latam, nimirum non restituendo, aut non reuelando secretum, securum etiam esse posse in conscientia, quod talem excommunicationem non incurrit. Quae sententia fundari potest, quia supra diximus, excommunicationem ferri non posse, nisi propter mortale peccatum. Veruntamen sano modo intelligenda efficacia est. Duobus enim modis intelligi potest, esse necessarium praesupponi peccatum mortale (de hoc enim sermo est) ad huiusmodi excommunicationem. Primo, vt talis excommunicatio ab homine lata, non possit ab aliquo incurri, nisi prius aliquod mortale peccatum committat, transgrediendo Ecclesiasticum praecceptum. Et in hoc sensu est res clara, & indubitata ex dicto principio supra posito. Secundo potest esse sensus, excommunicationem hanc non solum priusquam contrahatur, sed etiam priusquam feratur, etiam sub conditione, debere necessarium supponere aliquod crimen, vel peccatum commissum in acceptione, vel retentione rei alienae vel in non manifestanda aliqua veritate, & excommunicationem ad hoc tantum posse ordinari immediate, vt fidelis a tali peccato cesset, vel pro illo satisfaciatur. Et fundamentum esse potest, quia haec excommunicatio ab homine est terminus fraternae correctionis, iuxta illud Matth. 18. Si Ecclesiam non audieris: correctio autem fraterna supponit in proximo peccatum mortale, stricte loquendo de correctione, per quam fratrem lucratur, de qua est sermo Matth. 18. Et confirmari hoc potest ex c. Romana, de Sent. excomm. in 6. in versic. Caueant etiam ne tales sententia excommunicationis, siue specialiter, siue generaliter in aliquos profuturis culpis, videlicet, si tale quid fecerint, vel etiam pro iam commissis sub hac forma, si de illis infra tale tempus non satisfecerint, nisi mora in exhibenda satisfactione, vel culpa, seu offensa praecesserit, &c. Ergo, non praesupposita culpa, non potest Ecclesiasticus iudex ferre hanc censuram ad praedictum finem, seu, quod idem est sub conditione illius.

Veruntamen haec sententia in hoc sensu explicata supponit excommunicationem hanc vt ad praedictum finem ordinetur, non posse ferri nisi per modum correctionis prioris delicti, videlicet prius commissi, quam Ecclesiasticus praetor praeccepti aliquod imposuerit. At hoc necessarium non est neque vlla ratione fundatur. Nam, licet haec censura utilis sit & efficax ad correctionem, non tamen est ille adaequatus finis eius, sed etiam potest ordinari ad quacun-

que obligationem implendam. Et hac ratione potest sub conditione imponi ante omnem transgressionem, sed vt transgressio non committatur, legique obediat. Atque hoc modo fertur communiter per leges canonicas, & ferri etiam potest per praecceptum hominis: sic enim distinguitur excommunicatio pro futuris culpis, & pro praeteritis cum aliquo respectu ad futurum; sic etiam iudices Ecclesiastici dum aliquem citant, excommunicant eum, si non compareat: ante quam censuram sub ea conditione latam nullum crimen supponitur. Si ergo in aliis rebus possint ita excommunicationem ferre: ergo & in praesenti materia idem poterunt ad praedictos fines, nullo etiam supposito crimine. Nisi fortasse quis dicat, non posse Ecclesiasticum iudicem in his rebus quidpiam praecipere, nisi supposita naturali obligatione illud ipsum faciendi, id est non posse excommunicare eum qui non restituit, aut soluit debitum, nisi supponatur obligatio naturalis ex iustitia ad restituendum, & idem cum proportionem de reuelatione secreti. Sed licet hoc darenus, non oporteret supponi crimen commissum contra illam naturalem obligationem: quia fieri potest, vt nondum occurrerit occasio, vel rebus, pro quo necessario est illa obligatio implenda ad culpam vitandam: imo potest accidere vt terminus ille arbitrarie sit, & quod praeccepto iudicis sub tali censura praefinatur: ergo non necessario supponitur mora cum culpa ante talem excommunicationem sic latam, potest ad eum finem ferri, vt talis mora non committatur, vel si commissum fuerit, statim censura incurrat. Et deinde falsum assumitur: nam Praetor Ecclesiasticus interdum potest obligare in ea materia, & ad eum actum, vbi ex sola rei natura non oritur obligatio, vt in superioribus saepe tactum est. Ergo etiam in hac materia de qua agimus, poterit interdum ita obligare ad soluendum vel denunciandum, aut aliquid huiusmodi, etiam vbi ex sola rei natura non praecedat obligatio, quod in particulari magis constabit ex sequentibus. Si autem hoc potest, etiam poterit pro materia grauitate adhibere hanc censuram, vt maiorem vim & efficaciam conferat suo praeccepto, etiam si nullum supponatur crimen. Quin potius, quando crimen supponitur contra naturalem legem, & ante Ecclesiae praecceptum per accidens se habet ad excommunicationem, solumque est quasi occasio illius: quia excommunicatio fertur ab homine, per se non fertur ad puniendum delictum ante praecceptum eius commissum, sed ad curandum illud & puniendam moram in illo, quia iam est contra praecceptum ipsius iudicis ergo, per se loquendo, non est necessarium supponi crimen ad ferendam censuram.

Neque contra haec procedunt motiua alterius sententiae: iam enim ostensum est correctionem fraternam non esse adaequatam finem excommunicationis. Et ideo ex verbis Matth. 18. nullum posse argumentum sumi. Cap. autem Romana, diminute reseruat: nam verba sequentia potius confirmant sententiam a nobis propositam, ita scilicet. Aut alia rationabilis (quam in ipsis sententiis expriment) causa sufficit. Si ergo alia rationabilis causa sufficit, etiam si mora, vel culpa non praecesserit, absolute & simpliciter loquendo, necessarium non est, vt culpa praecedat. Et ideo etiam Concilium Tridentinum illis vniuersalibus vocibus vsum est, Ex re non vulgari, & causa diligenter examinata: Quocirca in illo textu, vt supra etiam attigi tractando de censuris in communi, supponitur quidem Ecclesiasticos praetores, aut iudices habere potestatem ad ferendam censuram in huiusmodi causis seu rebus, etiam nulla supposita culpa, quod etiam aperte supponitur in cap. A nobis, de Sent. excomm. Praescribitur autem iudicibus modus quem tenere debent in vfu huius potestatis, nimirum vt illa non vtantur, nisi vel grauitas criminis, vel nimia in satisfaciendo mora, vel aliqua

Refellitur
quodam
chafio.

Excom per
ut idem sup-
ponit crimen
contra natu-
ralem legem

Sola corre-
ctio fraterna
non est ada-
equata finis
excommuni-
catis.

Explicitur
causa textus c. Ro-
mana, de
Sent. excomm. in 6.
Cone. Trid.

Ca. A nobis
primo de
Sent. excomm.

aliqua iusta causa eos prudenter indicat; & in hac iusta causa explicanda magna ex parte difficultas presentis questionis fita est, an scilicet illa esse debeat causa spiritualis, vel temporalis sufficiat, de qua statim.

6 Nunc in hoc puncto concludimus posse Ecclesiasticum iudicem valide censuram ferre in huiusmodi causis, & actionibus, quæ proxime ad temporales fines ordinari videntur; vel aliquod malum commissum emendetur, vel ut malum quod committi, & timeri potest, præveniatur. Hoc satis probatum est ex dictis, sed ad maiorem explicationem oportet distinguere inter valorem, & rectitudinem talis sententiae: nam, ut valida sit, & liget transgressorem, sufficit quod præceptum sit iustum, & de re adeo gravi, ut eius transgressio & contumacia absque intolerabili errore possit excommunicatione puniri; quia, si hoc habeat, nihil substantiale deest, cum supponatur potestas, & aliqui admonitio, quæ per ipsum præceptum fit, sit satis ad contumaciam quam excommunicatio intrinsece postulat intra superius tradita d. 4. de Censur. in commun. At rectitudinem autem, seu legalem iustitiam seruandam in tali sententia ferenda, necessarium erit eam moderatione adhibere, easque circumstantias seruare, quas Concilium Tridentinum supra, & Concilium Lugdunenense in dicto ca. Romana, iudicauit.

7 Atque hinc sequitur proximam & immediatam causam huius censuræ esse contumaciam contra obedientiam Ecclesiasticam præcepti: ad hoc enim fertur, etiam in his causis, quæ temporales videntur, ut timore eius Ecclesiasticum præceptum impleatur; unde quædo incurritur, ob contumaciam eius proximè incurritur. Atque ita fit ut proxima eius causa semper spiritualis sit: nam obedientia Ecclesiastici præcepti spirituale bonum est, & maxime pertinet ad commune Ecclesiæ bonum, & eiusdem rationis, & bonitatis est reprimere contumaciam contra Ecclesiæ obedientiam. De ipso vero præcepto ulterius superest inquirendum, an ut iustum sit, & per excommunicationem merito roborari possit, oporteat illud etiam referri in spirituale finem, vel temporale commodum, vel publicum, aut priuatum aliquius personæ sufficiat.

Præceptum Eccles. non nisi ob spiritualem titulum præcipue ferri posse. Conc. 2.

8 In nouo puncto dicendum secundo est, Prælatum Ecclesiasticum non posse hoc præcipere nisi aliquo spirituali titulo, ita ut, licet res quæ præcipitur sit temporalis, & proxime ad temporale commodum ordinari videatur, tamè ratio (ut ita dicam) sub qua præcipitur, debeat esse spiritualis. Ita significat Diuus Thomas 4. dist. 18. quæst. 2. artic. 1. quæstione. 3. quamuis non loquatur de præcepto, sed de excommunicatione ipsa, quatenus proxime imponitur propter contumaciam reprimendam, vel obedientiam extorquendam. Et in eodem sensu dicunt omnes excommunicationem non ferri pro damno temporalis, nisi quatenus ibi intercedat aliqua ratio spiritualis. Quod autem non solum in excommunicatione, sed etiam in præcepto ipso verum habeat, probari potest, quia potestas Ecclesiastica non cadit directe in hæc temporalia, sed in spiritualia, ratione quorum indirecte & quasi consecutione quadam extenditur ad temporalia: ergo idem est de hoc præcepto cum ab illa potestate procedat. Antecedens, & tota assertio certa sunt ex materia de fide, ubi de potestate Ecclesiæ, & Summi Pontificis agitur; & ferè in terminis asseritur ab Innocent. 3. in cap. Nouis, de iudic. & ab Alexand. 3. in cap. Causam quæ inter. Qui filii sint legitimi. Eamque rem late tractat Bernard. libr. 1. de Confid. ad Eugen. dicens, ad Summum Pontificem spectare crimina corrigere, non de pos-

sessionibus iudicare, quæ vere sunt verba Alex. 3. in citato loco. Et in materia de legibus latius hoc punctum tractauit.

Tandem confirmatur, & explicatur, nam duobus modis (iuxta superius dicta) contingere potest iudicem Ecclesiasticum obligare ad hos actus. Primo in materia, in qua erat naturalis & intrinseca obligatio talem actum faciendi, ut restituendi, vel soluendi debitum, &c. Et tunc manifestus est spiritualis titulus, scilicet ut subditus faciat quod in conscientia tenetur; & consequenter ut vel à culpa exeat, vel illam non committat. Secundo potest præcipere in materia, quæ de se non obligat sine politico hominis præcepto, ut si prælatus iudicet expedire ut à fidelibus aliqua communis contributio fiat, & id eo id præcipiat sub censura excommunicationis, ut tale præceptum recte feratur, necesse est ut finis illius contributionis sit aliquo modo spiritualis, ut verbi gratia, pauperum subuentio: quæquam enim pauperum commodum temporale sit, subuentio tamen & cura illorum spirituale quid est: præsertim cum corporalis etiam elemosyna, maxime cum communitati necessaria est, ad spiritualia damna vitanda sit fere necessaria: & sub ea ratione maxime ad curam spiritualis pastoris pertineat. Idem erit si talis contributio sit moraliter necessaria ad decentem cultum diuinum secundum Ecclesiæ ritum; vel etiam si sit necessaria ad aliquod bonum commune, quod ad vitanda spiritualia damna conferat. Quod enim in his, & similibus casibus Prælatus Ecclesiæ, vel Episcopus vel summus Pontifex, respectiue iuxta materiam qualitatem, possit aliquid circa temporalia præcipere in ordine ad spiritualia, manifestum est ex illo principio, quod potestas spiritualis indirecte extenditur ad temporalia, quatenus ad spiritualia necessaria sunt, vel conferunt; unde sunt quasi accessoria quæ consequuntur ad principale. Quod vero alia ratione & modo id præcipere non possit, constat ex opposito principio, quod potestas spiritualis directe non cadit in temporalia. Unde non potest Episcopus verbi gratia, præcipere alicui ut restituat alteri rem suam solum ob incommodum temporale quod alius patitur, illa carendo: scopi. hoc enim spectat proprie ad potestatem civilem.

9 Cuius rei indicium est, quod, si talis persona in conscientia habet aliquam iustam excusationem ad non faciendam illam restitutionem; & alioqui est certum & euidentem nullam spiritualem rationem pertinentem ad Ecclesiæ forum in eo opere intueri, non tenebitur in conscientia illi præcepto obedire, nec ligabitur censura, etiam si illi adiuncta sit. Quamquam in hoc valde cauendum est ne iniuria fiat Ecclesiasticis prælatis: nam quoties aliquid huiusmodi temporale præcipiunt, nisi manifeste constet oppositum, præsumendum est eos habere iustam aliquam causam ad suum forum pertinentem: quia semper ius superioris tanquam publicum preferendum est.

10 Atque hinc etiam magis constat, quod in superiori puncto dicebamus. Nam hæc præcepta, licet materialiter (ut sic dicam) temporalia sint, formaliter tamen sunt spiritualia: quare merito possunt prælatis spiritualibus poenæ ea communire, non solum post eorum transgressionem, sed statim à principio, ut eorum transgressio magis caueatur: ergo interdum etiam poterunt iuste excommunicationem ferre in futuros transgressores. Nam, cum causa talis præcepti spiritualis sit, sæpeque ad bonum commune pertineat, facile potest esse tam grauis ut ad talem censuram dicto modo ferendam sufficiat. In quo etiam arbitrio ipsius Ecclesiastici iudicis standum est, quando oppositum non constiterit: ipse enim non solum est iudex, sed etiam quasi spiritualis medicus, ad quem spectat non tantum expellere morbos iam contractos, sed etiam præ-

cauere ne contrahantur, & ad vtrumque potest excommunicatio esse apta medicina, si prudenter applicetur.

Propositæ questionis & rationis dubitandi resolutio.

EX dictis ergo satis constat propositæ questionis resolutio: quamuis enim terminus ille in titulo questionis propositus scilicet *pro causis, seu in causis temporalibus*, qui in eo esse possit, tamen illo utendo in communi sensu, qui est de materia talis censure, & præcepti, non de ratione formali sub qua, vel propter quam fertur, simpliciter dicendum est, posse Ecclesiasticos iudices iuste & valide pro his causis excommunicationem ferre, interdum respiciendo ad crimina, offensiones, vel scandala commissa, non præcise, vt præterita sunt, sed vt aliquo modo tractum successuum habent, vt in futurum tollantur, vel resarciantur: interdum vero respiciendo solum ad futura crimina vt euitentur, & vt Ecclesiastica obedientia seuerius obseruentur. Quando autem feratur hoc vel illo modo, ex verbis ipsius sententiae seu præcepti facile intelligitur. Ratio item dubitandi in principio posita ex dictis etiam soluta est. Probat enim Ecclesiasticos iudices non versari circa has causas temporales temporaliter, sed spiritaliter, inde vero fit, vt poena seu medicina spiritali vi possit.

In confirmatione autem petitur speciale dubium, an huiusmodi excommunicationes, quæ ferri solent in his causis temporalibus, vt restituatur ablatum, an veritas detegatur, &c. possint ferri solum generatim & consule contra personam quæ hoc detinet, aut nouit, & non reuelat, quoniam illa occulta est, aut etiam contra personam determinatam, ac nominatam, quando persona cognita est: nam quod priori modo possit, manifestum est ex usu, & quia tunc maxime locum habent omnia quæ diximus. Quod autem idem dicendum sit de posteriori modo, videtur probari à paritate rationis: nam etiam si causa versetur cum particulari persona, potest intercedere spiritalis titulus, sub quo licet Ecclesiastico iudici huiusmodi causam assumere, & iudiciu in illa vsurpare, nimirum, vt ille qui debitor est tali personæ, à peccato exeat, aut alij similes.

Nihilominus dicendum est, regulariter ac moraliter loquendo, hoc non licere; quanquam, si fiat, factum teneat; & excommunicatio liget, si reuera sufficiens ratio, & spiritalis causa intercedat. Explicantur singule partes, & in primis supponendum est sermonem esse, quando hæc res temporales inter personas seculares, quæ in his temporalibus non subiiciuntur directe potestati Ecclesiasticæ tractantur: nam si negotium versetur inter personas Ecclesiasticas, & ea ratione ad forum Ecclesiasticum pertineat, tunc clarum est posse iudicem Ecclesiasticum vti gladio spiritali contra certam & determinatam personam, etiam in causa, seu materia temporalis: nam hoc solo nomine, quo talia bona aliquo modo Ecclesiastica sũt, materia spiritalis efficitur. Item, quia cum supponatur talis causa pertinere ad forum Ecclesiasticum, necessario fit, vt liceat in ea vti Ecclesiastica coactione, si opus fuerit: hæc autem coactio maxime fit spiritali gladio: imo frequenter non potest alio modo fieri. Hoc supposito probatur prior pars assertionis, quia si debitor in tali causa certus est, potest conueniri coram suo iudice, ad quem primario ac per se spectat cognitio causæ temporalis: ergo non licet Ecclesiastico iudici sese intromittere, & per censuras procedere. Quod confirmat optimè dictum Alexandri II. in allegato c. *Causam*, quod agere de possessione rei temporalis inter certas personas seculares non spectat ad Pontificem

Ad Regem. Vnde in hoc cernitur aperta differentia, quando persona est certa, vel incerta, nam contra personam incertam & occulte detinentem bona, non potest secularis iudex procedere, vt per se notum est: & ideo, vt in illo crimine possit esse correctio, necesse est ad potestatem Ecclesiasticam recurrere, quæ spiritali gladio etiam personas per accidens occultas ferire potest, vt supra visum est. Et tunc optime seruatur quod Concilia statuunt, vt Iudex Ecclesiasticus in his causis per censuras non procedat, quamdiu aliis temporalibus remediis possunt sufficienter terminari. At vero quando persona est certa, tunc coram iudice seculari potest conueniri, & ad illum per se spectat talis causa: quare non recte faciet Ecclesiasticus iudex, illam vsurpando.

Dixi autem regulariter hoc non licere, quia interueniente causa rationabili, erit hoc licitum. Erit autem causa huiusmodi primo, si iudex secularis nolit remedium adhibere, neque accusationem eius, qui iniuriam passus est, suscipere, aut in causam progredi. Tunc enim ad commune bonum spectat, & ad pacem fidelium, vt ad Ecclesiasticum iudicem possint habere recursum, saltè eo titulo, vt peccata publica corrigantur iuxta textum in cap. *Mulieres* 2. de Iureiurand. in cap. *Qualiter*, de Iudiciis. Neque enim obstat quod tale peccatum sit iniuriosum ipsi denuncianti: nam fortasse ideo Christus peculiari ter dixit, *Si peccaueris in fratre tuo*, id est, contra te (vt multi exponunt) vt intelligamus etiam in his peccatis habere locum processum, & terminum fraternæ correctionis. Hoc autem intelligendum cenfeo, quando ipse iudex secularis cogi non potest per alium superiorem eiusdem fori; nam, si possit, ad illum prius recurrendum est, propter rationes, superius factas. Tunc ergo solum licitum est spiritali brachio talem causam assumere, quando seculari non vult, vel certe non potest suo munere fungi. Imo etiam tunc prius debet secularis iudex moneri vel etiam per censuras compelli, vt suo munere utatur. Quod si hoc non sufficiat, tunc poterit Ecclesiasticus iudex causam suscipere.

Alia causa erit, si persona tantæ est dignitatis vt non habeat superiorem in temporalibus, neque velit arbitrorum iudicio rem committere, tunc enim potest spiritalis potestas per censuras cogere ad seruandam iustitiam, vel si res sit dubia, ad standum aliquorum iudicio. Hoc aperte docet Innocentius Tertius in dicto cap. *Nouit*. Et constat ita esse seruatum perpetua Ecclesiæ consuetudine, vt late refert Bellarm. com. 1. lib. 5. de Roman. Pontif. capit. 6. Bellarm. 7. & 8.

Et ratio est, quia tunc non vsurpatur temporale iudicium, cum nullus sit ad quem spectet: & alioqui ad Ecclesiæ pacem, & consequenter ad commune bonum spirituale hoc pertineat. Hinc vltius sequi videtur, quod licet persona sit certa, si tamē ita lateat, vel absens sit, vt secularis potestas nec capere illam possit, nec remedium aliud adhibere: tunc etiam possit potestas Ecclesiastica per censuras absentem compellere, vt à tali crimine exeat, & consequenter vt parti læsæ satisfaciatur. Maxime quando delictum est ita publicum, vt nulla tergiversatione celari possit. In his ergo, & similibus casibus potest Iudex Ecclesiasticus suam auctoritatem interponere, quāquam in ea re magna prudentia, & moderatio necessaria sit, ne aliquid vel præter consuetudinem Ecclesiasticam, vel præter sacros canones fiat.

Denique in vltima parte addidi, licet interdum Iudex Ecclesiasticus imprudenter faciat, sese intromittendo, si tamen vera causa spiritalis subsistat, & illam se intendere dicat; nihilominus censuram quamuis forte iniustam ob inuersum ordinem, validam

14. Quibus causis possit contra determinatam personam per exc. procedi.

C. Nouit.

16.

17.

Posterior assertio probatur.

lidam esse. Quod sume ex dicto cap. Nouit, ubi dicitur, posse Prælatum Ecclesiasticum quælibet peccata corrigere: si ergo conflet de offensione facta, & de mora satisfaciendi: etiam si persona sit certa, subest vera causa spiritualis, quam potestas spiritualis curare potest: ergo si reuera hoc titulo id faciat, quāuis imprudenter, & præmat ure tale iudicium vsurpet, timenda erit illa censura vt valida. Pater confectio, quia illa censura non continet intolerabile errorem, neque iniuriam cōtra iustitiam commutatum respectu partis, contra quam fertur: neque etiam est ab vsurpata iurisdictione, quia talis causa reuera subest iurisdictioni Ecclesiasticæ; quamquā absque necessitate non deberet per illam agi, sed per inferiorem magis proportionatam: hic tamē defectus non est substantialis, neque inuenio decretum aliquod illam censuram irritans, & ideo vt validam timendam esse censeo.

SECTIO III.

Virum excommunicatio lata ad finem soluendi debitum, vel restituendi alienum, semper liget.

Qui à peccato excusatur, excusatur etiam ab excommunicatione.
Covarruvias
Soto.

Regulando
zanda.

Quibus casibus possit præceptum restituendi talis tempore prorogari, aut suspendi.

Proponebat in primis sunt regulæ generales in superioribus traditæ, videlicet, quoties aliquis excusatur à peccato mortali, excusatur etiam ab excommunicatione præsertim in foro cōscientiæ. De quo principio multa supra diximus, & videri potest Covarruvias dicto cap. Alma. i. par. §. 9. & Soto dist. 22. quest. 1. ar. 2. qui recte infert, si quis rem alterius clam accepit nō animo accipiendi alienum, sed recuperandi eandem rem, vel aliam similem, aut æquivalentem, suam, aut sibi debitam ab altero possessore, a quo non poterat altera via eam recuperare, tunc cum non ligari excommunicatione, licet eam non manifestet, nec reddat: quia in eo non peccat, vt recte etiam Glossa notauit in c. 1. *Ius gentium*, verbo, *Sed cum*, dist. 1. Vnde præceptum illud in falsa præsumptione fundatur, seu (quod idem est) contra iniuste retinentes talia bona fertur: nec alia esse debet iusta intentio ferentis, & ideo non obligat in eo casu, quia ille non retinet iniuste. Item ex eodem principio sequitur, quoties interuenit ignoratia inuincibilis præcepti Superioris sub tali censura facto incurrendæ, si post talem terminum non fiat solutio: illam excusare ne hæc censura incuratur, quia excusatur à culpa, vel contumacia. Quod intelligendum est iuxta superius tradita de cōsuetudinibus in cōmuni. Item est aliud principium, quoties præceptum Superioris latum sub hac conditione intra certum terminum implenda, ante lapsum terminum suspenditur, vel protrahitur, aut quacunque ratione eius obligatio cessat, non incurri censuram, etiam si post elapsum terminum nō fiat solutio. Ratio est, quia tunc cessat contumacia: hæc enim esse non potuit ante impletum terminum, quia nondum vrgebat præceptum, neque etiam illo termino impleto, quia iam cessauit, vel suspensum est præceptum, vt suppono; ergo. Sunt autem multe causæ, ob quas tale præceptum cessare, suspendi, aut prorogari potest, videlicet directa voluntas ipsius Iudicis, qui illam tulit: nam ab illa maxime pender. Item mors, vel amissio, aut suspensio iurisdictionis eiusdem Iudicis, iuxta superius tradita disput. 3. sect. 3. Item voluntas eiusdem partis, ad cuius instantiam cēsurā lata est, iuxta dicta in eadē sectione 3. Item est aliud principium, si quis ob impotentiam non soluat, quod illi præceptum est, etiam si præfixus terminus elabatur, non incurrit censuram, quod fundatur in prima regulā posita: nā talis impotentia excusatur à culpa.

Dubium primum de restitutione grauis nocuenti per paruas solutiones.

Circa hæc vero, quæ generalia sunt, occurrunt nonnulla particularia dubia, quæ maxime solent in praxi versari. Primum est de his excommunicationibus, quæ ferri solent, vt restituatur damnum alicui factum in vinea, vel alia simili: quod damnum licet totum simul sit graue, tamen factum est à multis, quorum vnusquisque in parua materia, & ad peccatum mortale insufficiente deliquit. an scilicet talis excommunicatio obliget singulos. Et est ratio dubitandi, quia nullus illorum tenetur sub mortali ad restituendum: ergo nullus ligatur excommunicatione, cum hæc locum non habet nisi supposita culpa mortali. In contrarium vero est, quia si nemo in particulari ligatur, vana est talis excommunicatio, cum tota communitas vt sic ligari non possit: nullumque habebit effectum, cum restitutio facienda non sit nisi per actiones singulorum: singuli autem ex vi talis censure ad restituendum non coguntur. In hoc quidam simpliciter negant talem excommunicationem posse ligare singulos, & consequenter etiam negant illam esse materiam excommunicationis maioris ferendæ: quia ibi licet interueniat damnum temporale graue, non tamen spirituale: temporalia autem incommoda secundum se non sunt materia excommunicationis: nec necesse est, vt omnibus his nocuentis possit per excommunicationem subueniri. Hæc opinio sumi videtur ex Nauarro in Summa, cap. 17. numero 136. quatenus dicit eos, qui sic accipiendo mortaliter non peccant, non teneri ad restituendum: & ex Covarruvias in c. Alma, part. 1. §. 8. numero 2. illatione 4. At enim excommunicationes generatim latas contra eos, qui furum commiserunt, non ligare eos, qui furando solum venialiter peccant. Quod non videtur posse intelligi solum ratione peccati commissi vt sic, quia excommunicatio nunquam fertur præcise ratione illius: ergo intelligendum est, etiam in ordine ad restitutionem. Et idem sentit Petrus Nauarrus li. 3. de Restitut. cap. 1. dub. 5. n. 49. & sequentibus & dub. 8. per totum. Contraria vero sententia est communiter recepta. Sumitur ex Maiore in 4. dist. 15. q. 25. & Medina C. de Restitut. q. 8. & 10. quos refert, & Covarruvias li. 1. Variar. cap. 3. n. 12. Idem tenet Soto in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 2. & lib. 4. de iustit. qu. 7. art. 3.

In hac re vnum est certum ex dictis, videlicet si is qui furatus est rem leuem, vel damnum leue incurrit, non teneatur sub peccato mortali ad restitutionem, saltem post latam excommunicationem, non posse tali censura ligari. Hoc supponunt omnes dicti auctores, & patet ex supra dictis. Deinde est mihi certum, posse fieri vt aliquis non peccauerit mortaliter accipiendo ob materiam leuitem, & tamen restituendo damnum, vt patet in vulgari casu, si quis sæpius affem accipiat, non coniungens vnā actionem cum alia, nec prauidens ex singulis acceptionibus coalescere graue damnum: tunc enim accipiendo non peccat mortaliter, & tamen postea restituere tenetur. Idem est, quando damnum infertur à multis, qui per se, ac sigillatim sine scientia aliorum, aut grauis nocuenti, paruum materiam furantur: accipiendo enim non peccant mortaliter, postea vero de graui damno certi effecti restituere tenentur sub mortali; quia licet quantitas ab vnoquoque accepta per se considerata parua sit, tamen vt pars grauis nocuenti, quod alia via reparari non potest, grauis materia mortaliter censetur. Sicut si à principio omnes illi, qui parua damna intulerunt, præcuisissent aliorum concursum, & graue